

Abstrakt

Předložená práce se zabývá fenoménem sociálního zemědělství a jejím cílem je tento fenomén popsat, porozumět mu a kriticky jej diskutovat v kontextu sociální ekonomiky a sociálního podnikání. V textu jsou navrženy i další myšlenkové rámce – sociální integrace a sociální práce, multifunkční zemědělství, koncept *Green Care* a teorie sociálního podnikatele –, v jejichž vymezení lze sociální zemědělství uvažovat. Práce nechává rovněž nahlédnout do zahraniční a české sociálně zemědělské praxe. Metodologicky vychází z principů exploratorní a deskriptivní případové studie, věnuje se totiž na malém vzorku dosud málo popsanému jevu, v němž jsou sledovány kontext a souvislosti. Studie je rozdělena na část teoretickou a část výzkumnou, které čerpají z odborné literatury, polostrukturovaných hloubkových rozhovorů s představiteli sociálních farem, dalších primárních dat a dokumentů a sekundárních zdrojů. Analýza výsledků výzkumu umožňuje deskripci českého sociálního zemědělství, které shrnuje jako opožděné oproti západoevropskému především z důvodů historického vývoje zemědělství i sociální oblasti posledních sedmdesát let, zároveň je reakcí na některé současné společenské trendy. Výstupy navrhuji typologizaci sociálních farem a objevují některé další aspekty, které nejsou dostatečně vyzdvíženy u příkladů evropských zemí. Získané výsledky problematizují a rozvrstvějí navržené konceptuální rámce, především diskurz sociální práce a integrace, multifunkčního zemědělství, sociálního podnikání a teorii sociálního podnikatele. Na základě postupného porovnávání zvolených rámců se sociálně zemědělskou praxí vybraných patnácti českých sociálních farem jsou odhalována nová témata, jež jsou v „podnikání“ jednotlivých sociálních zemědělců považována za klíčová a zdůvodňující jejich činnost. Mezi důležité závěry výzkumu o sociálním zemědělství patří jeho integrační začlenění do sociální ekonomiky. Některé sociální farmy jako subjekty sociálního zemědělství se profilují jako standardní neziskové organizace, u nichž je upřednostňována sociálně zemědělská mise akcentující individuální sociální pomoc, environmentální udržitelnost hospodaření a je využívána solidární, často mimořádná ekonomika, která je materializována v dobrovolnictví a alternativních způsobech distribuce potravin. Jiné farmy jsou prezentovány jako sociální podniky podle kritérií mezinárodní metodiky EMES a národních principů pro sociální podniky, z analýzy však vyplývá, že český rámec je pro praxi sociálních farem adekvátnějším normovaným prostředím. Některé sociální farmy dokáží svou misi realizovat pouze v kombinaci úzké dvojsubjektové spolupráce, což představuje specifickou organizační strukturu a strategii pro naplňování společensky prospěšné činnosti. Z výzkumu vyplývá, že fenomén sociálního zemědělství je velmi vázán na venkov, akcentuje vztah k půdě, k řemeslu a hodnotě ruční práce. Analýza výsledků zůstává z důvodu ambice komplexního popisu sociálního zemědělství v České republice na mnoha místech na povrchu a nabízí tak inspiraci pro další zkoumání dílčích oblastí.

Klíčová slova: (sociální, multifunkční) zemědělství, (sociální, solidární) ekonomika, sociální podnikání (podnikatel), sociální práce a sociální integrace, ekologie, lokální udržitelnost, solidarita, dobrovolnictví, řemeslo, venkov, *Green Care*